

6

Een Cort Ende warachtich verhael van het ghene/wat tusschen den Grabe van Oost-Vrieslandt/ende [Edzard II.- syne Onderdanen/ sedert den Jare 1594. tot op desen teghenwoordigen 1602. ghepassert is.

[Eande III.]

Aene sicht ghebrachte ende eenvoudich beschreven.

Pseud.] Door Thomas Frantzius, een groot Liefheb- Pseud.]
ber der vryheit van Oost-Vrieslant.

[Emdisch]

Tho Aurick,
By Jan van Olderssum] [singiert]

[Ausg.: ghepassert mit h.]

Anm.: Dies ist falsch eingebunden; es ist eine
Schriftschrift der Emder und müsste vor dem
vorhergehenden Titelblatt als Einzelschrift
stehen. (vgl. T.D. WIARDA III. (1793) S. 445/6)

150 D m D
dīnchbīgat gōn D
tēw tēn dīn hīn dīn
dīn dīn dīn dīn dīn

Door Powers Electronics, Inc. 10000 S. 400 E.
P.O. Box 12800 Salt Lake City, UT 84116-0800
800-547-2222 Fax 801-975-2222

Thimus ogf
Lundberg C. nro. 102

Een Cort

Ende Warachtich verhael

van t' gene/wat tusschen den Grabe/ende sijns
onderdanen gheschiet is/ sedert het Jaer

1594. tot den tegenwoordighen

Jare 1602.

Alsoo van den teghenwoordighen staet van
Oost-Vrieslandt / op verscheden manieren
ghesproken wordt: Soo heest my goet ghe-
docht een cort verhael van dien / aent licht te
brengē: te meer/dewyle weynich gebonden wordē/
die de oorspronck ende het beginsel van dese moerte
recht hebben willen aemmerchen.

Nu so vele dan de moerte van Embden belangt/
soo is inden Jare 1594. opgeresen een groot mer-
kelick tumult/of groot runder/twelc de Borgers
van Embden/ende principalick de Heilige seer in-
teresseerde/eerstelick/hoe dat den Grabe soo groote
extraordinare schattingen heest willen hebben van
d' Embders / t' welc is bryten hare oude Kaysert.
Privilegien/die sp van suden tyden af/altijdes oyt
ghehadt hebben / ende boven dien / heest hun noch
met vremde soldaten belaster/die den Grabe Edsart
op sijn hups dede legghen/dat noch meer is/ quam
de Gheref. Heilige veel te naer/jae hadse wel willen
gantsch uptroopen / als peder man wel bekent is/
dan om der cort hept der plaetsen halven / hier niet
noodich te verhalem.

Soo hebben dan die van de Stadt hier toe ghe-
moveert

A

moveert

Dv

94

aen w

1594.

9

movert ghetweest / mede de wapen in de handt tho-
ciemen / hun defenderende / niet alleen om der onbe-
hoerliche uppyuttinghen wille / maer van weghen
de Christ. Gheref. Religie / om de selve in stant ende
esse te laten blijven / soo langhe het Godt belieft.

Ende en is dan niet souder groote oorsaecke ghe-
schiet / dat die van Emdden hem syn hoff gebroken
hebben / ende de Vorcht / welcke syn sterche was /
oock inghenomen / ende de gracht ghedempt / ende
sich alsoo Meester ghemaect hebben.

Daer naer heeft Graeve Edsart / met die van der
Stadt een goet verdrach oftaccoort ghemaket / op
Welszyl / alwaer den voors. Graeve woer / hunlup-
pen in alles trouwe te bewijzen / ende syn niet mal-
randeren vriendelick gheaccoerdeert / maer heeft syn
accordatie / endesynnen gheswozen beiofden Eede /
al voor langhen tydt ghebroken / ghelyck onder an-
dereu blijkt uit het Verraedt / onder t' belyde van
Graef Enno / Graef Johan / en Graef Christoffel /
deur Jan Groen / Jan Kemmers / ende eenige an-
deren is aenghestelt / waer van oock eenighe zijn
openlick onthalst. Waer wt wel te presuineeren
is / wat den Graeve niet sulck een werck heeft in den
sin ghehad / anders niet / als verderf van Landt en
Luyden / ende uptroepinghe vande Christel. Religie.
Doch hierentusschen is Graef Edsart ghestorven:
Ende alsoomen hopende / dat Graef Enno soude beter
regeren dan sijn Vader / so is wedron dooz bystant
van de E. Heeren Staten een nieu accoort binuen
Emden getroffen: t' Welt hy oot niet lange en heeft
onderhouden: Want ochlacy! sijn Vader heest het
Landt ghestuepet niet soeden: Maer desen synen
Hoorn begheert niet Scorpioenen te gheeselen.

Ende

En is hier insonder hept wel aen te mercken dat
Graef Enno even doe ter tijt als hy de Jesu-Wrpen
heest int Landt laten Wisse doen / Sijn Dochter
teghen de Wet Mosis / aen sijn Broeder bestedet/
oock etliche Jonckeren/ als voornaemlich de bepds
van Kniphousen / ende den Joncker van Lusum/
midts eenighe van de Stadt / als den Syndicu[m]/
twee Borghermeesteren/ midts den Secretarium
hadde op sijn handt ghecreghen : welche te vooren
voor de Priviliegien teghens hem strijdende zyn nu
schandich afghevallen : doen ter tydt/ segghe ick/
Groote inventien ghevonden heeft / om het Landt
in roere te stellen : Want hy heeft door onderstant
des Kepfers/ het Schorsteengelt/ Collectengelt/ en
meer andere swaricheven ghevordert/ waer teghen
die van Norden sulcks oock wederstonden/ met
Groote redenen : Soo ist dan dat Graef Enno ir
desen teghenwoerdighen Tare 1602. veel volcks
heest aenghenomen/ boven sijn vermoghen/ ende is
op May-abont Oude styl/ na Norden gherocomen/
met dype Vaendelen kuechten/ daer van den Ober
sten was Joncker Willem van Kniphousen : Nu
daer gherocomen zynde/ soo heest men datelick alle de
Borghers haer gheweerd afgenoem / ende ter stont
daer naer te samen op de Marcht doen comen / ende
daer zynde/ heeft men omringhelt met Soldaten/
ende de voors. Soldaten in slachorden staende/ heb
ben hun Pijcken gheveld naer de Borghers toes/
ende oock de Mousquettiers ende Harquebusiers
dosghelycks/ soo dat de Borghers niet wisten/ of sp
lebende of doot souden van de plaatse comen / ende
men heest hunlupden vier artickelen voorgelesen/
waer van het minste van allen lijf en goet erschede/
ende door dien sp stonden als weerloose Mannen/

A ij

hebben

hebben sp om ghenade ghebeden / Soo heest dan de
Grave in haer aller presentis / een nieuwe Galghe
opgericht / alwaer hy de Borghers dede onder deur
gaen / willende daer mede te verstaen gheven / dat in
plaetse het leven verbeurt te hebben / dat dit eene
groote gracie was / daer maer slechtelic onder deur
te gaen. Boven dien / heest hy hun afgheest xxvij
duysent Kijcxdalers tot straffe / met vijfjaer Schor-
stengelt / t welck sp te achteren waren / maer sp zijn
naer datum van dien veraccoerdeert / dat sp vijfchien
duysent Kijcxdaler sullen geben / ends dat meer is / in
syne handen leveren / etteliche persoonen / om sijnen
wille daer mede te doen / midt dat hun oock beno-
men zyn alle hare oude Privilegien.

Oock heest den Grabe seer wzeedelick ende ty-
cannelick ghehandelt met eenen sekeren jonghen
Edelman / den welcken den Grabe altijdts hups-
festinghe ende ander goet tractement gedaen heest /
als hy tot Norden quam / dien heest den Grabe niet
verschoont / maer hem mede in den selven graet ge-
stelt / van alle d'ander syne onghoorsame / also hyse
noemt / niet mede eenich Krijchsvolk te willen leg-
gen in sijn hups / heeft hem een weynich gheoppo-
seert / alleene niet spraken / niet teghenden Grabe
selfs / maer teghenden voors. Joncker Willem / etc.
soo heest men terstont Soldaten daer hen en geson-
den / die sijn hups gantsch pillieren souden / ende
hebbven hem al benomen wat hy hadde / te weten /
alle de juweelen / cleederen / meubles en immeubles /
voarts hem deerlick gheslaghen / ende ghevanghen
ghenomen / ende na den Grabe toegheschickt / ende
syne Olde Woerd (die met hem woonde / want hy
noch onghylpt was) hare cleederen van den lijsbe-
ewmael a gesneden / en den voors. Edelman geton-
veneert onthooft te worden. Daer naer etliche
ghevanc-

ghevanckelick by nachte vant bedde ghehaelt/ ende
den Joncker voorsz. door den Beul laten gebonden
van Aurick te Norden brenghen/ ghelyck oock an-
dere vyve/ welcke daer comende/ hebben ghenade
ghecregen/ midts den Joncker up het Lande ban-
nende/ ende de ander vyve weer ghevanckelick naer
Esens slepende. Naer dese groote mishandelinge
alle/ heeft hem den Gzabe van het volc tot Norden
laten hulden/welcke bycais een halve ure lanch op
haar knpen hebben gheleghen/ soo ionck als oudt/
ende hebben ghenade haers lyfs ghebeden.

Dit sal van beminde Leser/ de Vorghers van
Embden eenen goeden spieghel zijn/ aenghesien sp
hun spieghelen moghen in eens anders Mans leet.
Alwaeromme dan sp dese voorsorge ghebruycket/ en
hulpe versocht en vertregen hebben/ van de Gene-
rale Statender Gheuueerde Provintien/ welcke
daer op Pincxtermorghen te bysuren zijn inghe-
men: En voorwaer tot groot voordeel van de Vro-
men. Want nademael sp voor oogen sien/ dat haren
geswozen Heere hem so schandelick verloopt/ ende
sodanighen overlast aendoet/dese sijne onderdanen/
die hem met gheen wapen noch ghewelt gheoppo-
neert hebben/ te weten/ die van Norden/ ende alle de
Huyßlupden door t' gheheele Landt: Soo hebben sp
dan wel lichtelick af te meten/ dat of den Gzabe by
interval hadde connen tot sijnen wille in de Stadt
comen/ dat sp anders niet/ als een groote bloetsor-
tinghe ende eeuwiche slavernye souden hebben te
verwachten ghehad.

Aenghesien den Gzabe voorsz. so vele teghen alle
recht ende redelickheit by den Kepser (soo't schijnt)
te weghe ghebracht heeft/ dat hun alle hare Privi-
legien in Ghedruchte Placcaten worden aghesne-
den/splupden/ te weten die van Embden/ als Bevel-
len ende

len ende Trouloose onderdanen uytgeroepe[n]/ende
xx. personen als die het lyf verbeurt hebben/wor-
den uytgheleyscht/etc.

Voorzg / als in de Generale Staten / ofste hun
volck/des Princesterdaeghs daer in quamen/so was
Graef Enno de 6. deseg nae[h] hun tot op de hake/
tot op een halve myl na aen Einder/meenende daer
self binnen te comen dooz behulp van de moertwilli-
gen/diemet menichten inde stadt zyn/maert schijnt
dat d'andere hem wat te cloet war sei/dooz de veter
erbarenheit des Krychs.

Derweghen den Graef hem bedrogen vindende/
heest sich op diversche plaetsen beschansset/ als inde
Grethe/Hynthe/Oosterhusen/Loppersum/Sur-
husen/Westerhusen/ende tot Noorden principalick:
Hy heest oock nieuwe Tollen op de Botter ende
andere waren/ nae de stadt gaende ghesettet/ alle de
Weesten int gheheele Landt laten beschryven/ ende
de Graftalen niet onghethooerde lasten beswaeret.
Item oock den iij. Juny eenighe Soldaten van
Capiteyn Knoop in Duytslandt aenghenomen/ en
door sijn Landt passeerende/aengheholden: doch
eyndtlick ontslaende / scherpelick ghebrecht / dat
wanneer sposte anderen weer quamen/hysse anders
eracteren soude. Oock neemt hy noch vier vaende-
len knechten aen/ elck vaendel van vier hondert
Man sterck/ soo dat het schijnt / dat sijn commissie
streckt tot 8000. Man aen te nemen. Maer
uit wieng naem/ can peghelycck redelick persoon
wel considereeren/ ende helpen Godt Almachtich
bidden/ dat door het onderstant van de E. Heeren
Staten/ alsulcke iyrainpe (welcke by den Spaen-
giaert is uytgebroedet) moghe gheweert ende
ghedempet worden/ Amen.

¶ I N A S,